

İnsanda Allah'ı tanımayan nedir; aklı mı, nefsi mi, bilinci mi? Allah'ı tanımayan insan, sonrada tanıyorsa, bu tanımayı kabul eden nedir? Bunlar beden, kalb, ruh, latife-i Rabbaniye, vicdan gibi cevherler mi?

Evvela, Allah'ı tanıyan ne ise tanımayan da odur. İnsanda tanımak ve tanımamak için iki ayrı cihaz ve kabiliyet yoktur; her ikisini de yapan aynı şeydir.

İman ve inkar, her ikisi de kalbin bir neticesidir. Yani iman Hazreti Muhammad (sav)'in getirdiği dini kalben tasdik edip dil ile ikrar etmekten ibarettir. Aynı şekilde inkarda o dini kalben tasdik etmemekten ibarettir. Demek iman ve küfür kalbi bir olaydır. Üstad Hazretleri bu hususu şu şekilde izah ediyor:

"İman, Sa'd-ı Taftazanî'nin tefsirine göre; "Cenab-ı Hakkın, istediği kulunun kalbine, cüz-ü ihtiyarının sarfından sonra ilka ettiği bir nurdur" denilmiştir. Öyleyse, iman, Şems-i Ezelîden vicdan-ı beşere ihsan edilen bir nur ve bir şuadır ki, vicdanın içyüzünü tamamıyla ışıktandırır. Ve bu sayede, bütün kâinatla bir ünsiyet, bir emniyet peyda olur ve her şeyle kesb-i muarefe eder. Ve insanın kalbinde öyle bir kuvve-i maneviye husule gelir ki, insan, o kuvvetle her musibete, her hadiseye karşı mukavemet edebilir. Ve öyle bir vüs'at ve genişlik verir ki, insan o vüs'atle geçmiş ve gelecek zamanları yutabilir."(1)

Lakin imana dair delil ve ispatların toplanması sadece kalbe ait bir hususiyet değildir. İnsanın sair cihazları delilleri toplar, kalp de bu deliller ışığında tasdik veya inkar eder. Yani delillerin toplanmasında akıl, vicdan, zahiri ve batini duyguların hepsinin yeri ayrı ayrıdır. Akıl mana ve muhakeme noktasından kalbe delil toplarken göz görmek, kulak işitmek, dil tatmak, deri dokunmak, burun koklamak ile kalbe veri ve delil gönderir. Bütün bu toplanan deliller ışığında kalp ve irade, kararını ya imandan yana ya da inkardan yana kullanır.

Mesela vicdan, insanın fitratına derç edilmiş olan doğuştan gelen hakikatlerin bir miyarıdır. Vicdan bir nevi insanın iç aleminin mizanlarını kalbe gönderen bir iç kanaldır. Bu iki kanaldan gelen veriler ve malumatlar, kalp denilen latifede depolanır ve kalp bu verilere göre gelişir ve şekillenir.

Vicdan, hak ve hakikatlerin hissedilmesini sağlayan ve insana ihtar eden bir mekanizmadır. **Vicdan**, manevi alemlerin esası ve haritası konumundadır;

hakikatlerin uçlarının temerküz ettiği cami bir aynadır. Hem ahlaki değerlerin hem de doğruluğun ana üssü gibidir. **İnsan yanılrsa bile vicdan yanılmaz.**

Vicdanın tabiatında Allah'a olan işaretler çok kuvvetlidir lakin insan bundan faydalanmaz ise bunların hepsi meccanen gider bir işe yaramaz. Önemli olan o duygu ve latifelerin fitri şahitliklerinden istifade etmektir. İstifade edilmediği zaman bir önem arz etmez. İstifade de ancak iman ile olur.

Üstad Hazretleri bu hususa şu şekilde işaret ediyor:

"Ve keza, مَهْوِيَّةٌ لِّأَعْيُنِ الْمَنَاجِدِ cümlesiyle, kalb ile vicdan, nur-u iman sayesinde hakaik-i ilâhiyenin tecellîsine mazhar olmakla menba-ı kemâlât, hayattar ve ziyadar oldukları halde; küfrün ihtiyar edilmesiyle zulmetli, ıssız haşarat-ı muzırta yuvasına inkılâp ettikleri için mühürlenmiş, kilitlenmiş ki, o korkunç yuvadaki akreplerden veya yılanlardan içtinap edilmesine işaret edilmiştir."

"Ve keza مَهْمَسَةٌ لِّأَعْوِ كelifesiyle, küfür sebebiyle kulağa ait pek büyük bir nimeti kaybettiklerine işaret edilmiştir."(2)

(1) bk. [İşaratü'l-İ'caz, Bakara Suresi 3. Ayet Tefsiri](#)

(2) bk. [a.g.e., Bakara Sûresi, 6. Âyet Tefsiri.](#)